



Munich Personal RePEc Archive

How much has Turkey's GDP grown between 2002 and 2012?

Aykut Kibritçioğlu

17. July 2013

Online at <http://mpa.ub.uni-muenchen.de/56639/>

MPRA Paper No. 56639, posted 17. June 2014 13:25 UTC

How much has Turkey's GDP grown between 2002 and 2012?

Aykut Kibritçiöglü

Department of Economics
Faculty of Political Sciences
Ankara University
TR-06590 Cebeci, Ankara, Turkey
<http://aykut.kibritcioglu.com>

Abstract

In *The Economist* dated June 8, 2013, it was stated that “Turkey’s GDP per person had tripled in the past ten years”. In the following issue, however, the editors corrected this information and wrote that “this was true only in nominal terms. In real terms, GDP per person has risen by just 43%.” This statement of correction triggered a hot and long-lasting debate in the social media between Dr. Dani Rodrik, a world-wide known Turkish professor of economics, and Mr. Mehmet Şimşek, Minister of Finance of the Republic of Turkey, about the selection of most suitable indicator in evaluation of economic growth performance of Turkey between 2002 and 2012. This study firstly documents the details of the two countering arguments and development of the debate between an academic economist and a politician. It then reviews (and discusses the appropriateness of) various indicators of real and nominal (per-capita) economic growth in economic(s) discussions. For non-economists, this piece will be helpful in understanding whether Rodrik, who uses the “real (per-capita) GDP growth”, or Şimşek, who prefers to consider the “nominal GDP, in US dollar terms”, in evaluating Turkey’s growth performance, is right, and to what extent.

JEL Subject Codes: N14, N15, O40, O47

Key Words: Turkish economy, long-run economic growth, short-run economic growth, real growth, nominal growth, per-capita growth, economics, politics

Version: Ankara, July 17, 2013

Note: This paper has been prepared for publication in *İktisat ve Toplum Dergisi* (Ankara). The published version of the study is available at: <http://www.iktisatvetoplum.com/turkiyenin-gayrisafi-yurtici-hasilasi-2002-2012de-ne-kadar-buyudu.html>. The proper citation for this work would be:

Kibritçiöglü, Aykut (2013): “Türkiye’nin Gayrisafi Yurtiçi Hasılası 2002-2012’de Ne Kadar Büyüdü?”, *İktisat ve Toplum Dergisi*, Sayı 33-34 (Temmuz-Ağustos), s. 7-17.

Türkiye'nin Gayrisafi Yurtiçi Hasılası 2002-2012'de Ne Kadar Büyüdü?

Aykut Kibritçioğlu
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
İktisat Bölümü
06590 Cebeci, Ankara
<http://aykut.kibritcioglu.com>

Özet

The Economist dergisinin, 8 Haziran 2013 tarihli sayısında “Türkiye'nin kişi başına gayrisafi yurtiçi hasılası (GSYH) son 10 yılda üç kat arttı” şeklinde yayınlanan bir ifadeyi bir sonraki sayısında “sözü edilen artış aslında nominaldi; gerçekte kişi başına reel GSYH belirtilen dönemde sadece %43 kadar artmıştı” şeklinde bir açıklama ile düzeltmesiyle, sosyal medyada dünyaca ünlü Türk iktisat profesörü Dani Rodrik ile Maliye Bakanı Mehmet Şimşek arasında Türkiye'nin 2002-2012 dönemindeki ekonomik büyüme performansının ne olduğu konusunda, içine hızla başka akademik iktisatçı ve ekonomi köşe yazarlarının da katıldığı yaygın ve uzun bir tartışma başladı. Bu yazıda, söz konusu tartışmanın gelişimi ve ayrıntıları özetlenerek iktisadi analiz açısından hangi koşullarda hangi büyüme göstergesinin kullanılmasının daha doğru olacağı geniş bir biçimde (Türkiye verileri kullanılarak) tartışılmakta ve böylelikle hangi tarafın ağümanının daha doğru olduğu açıklığa kavuşturulmaya çalışılmaktadır.

JEL Konu Kodları: N14, N15, O40, O47

Anahtar Sözcükler: Türkiye ekonomisi, uzun vadeli ekonomik büyüme, kısa vadeli ekonomik büyüme, reel büyüme, nominal büyüme, kişi başına büyüme, iktisat, siyaset

Versiyon: Ankara, 17 Temmuz 2013

Not: Bu makale, *İktisat ve Toplum Dergisi*'nde (Ankara) yayınlanmak üzere hazırlanmıştır. Yayınlanan metine <http://www.iktisatvetoplum.com/turkiyenin-gayrisafi-yurtici-hasilasi-2002-2012de-ne-kadar-buyudu.html> adresinden ulaşabilirsiniz. Gerektiğinde, makaleye şu künyeye atıfta bulunabilirsiniz:

Kibritçioğlu, Aykut (2013): “Türkiye'nin Gayrisafi Yurtiçi Hasılası 2002-2012'de Ne Kadar Büyüdü?”, *İktisat ve Toplum Dergisi*, Sayı 33-34 (Temmuz-Ağustos), s. 7-17.

TÜRKİYE’NİN GAYRİSAFİ YURTIÇİ HASILASI 2002-2012’DE NE KADAR BÜYÜDÜ?

TWITTER’DAKİ RODRIK-ŞİMŞEK TARTIŞMASI İÇİN BİR KILAVUZ

Son aylarda, *Twitter* ve *Facebook* gibi internet platformlarının oluşturduğu “sosyal medya” gerek yabancı, gerekse yerli iktisatçılar arasında ilginç ve hararetli tartışmalara sahne oluyor. En çok 140 karakterlik veya eşdeğeri kabul edilen metin, resim ve/veya internet bağlantılarının paylaşılacağı *Twitter*’da (<http://twitter.com>) 15-20 Haziran 2013 tarihlerinde Prof. Dr. *Dani Rodrik* (blog: <http://goo.gl/vpO8k>, Twitter: @rodrikdani) ile Maliye Bakanı *Mehmet Şimşek* (özgeçmiş: <http://goo.gl/w4O9E>, Twitter:@memetsimsek) arasında yaşanan tartışma, o kadar büyüdü ki, sonunda başka iktisatçıların konuyla ilgili ek yorum, katkı ve değerlendirmeleriyle konu sosyal medyadan Türkiye’deki günlük gazetelere ve hatta bazı televizyon programlarına bile taşındı.¹

Tartışma bir bakıma, 28 Mayıs 2013’te İstanbul’da başlayan “Gezi Parkı protestoları”² Türkiye’nin geneline yayılarak hâlâ sürmekteyken, 8 Haziran 2013 tarihli *The Economist* dergisinde kapak konusu olarak Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “protestolarla ilgili politik yaklaşımlarının demokratik olup olmadığı”nın seçilmiş olması ve o sayıda yer alan Türkiye ile ilgili makalelerden birinde (“The new young Turks”, <http://goo.gl/2ik1H>) belirtilen bir ekonomik verinin sonradan dergi yönetimi tarafından “düzeltmesi” vesilesiyle başladı.

The Economist’te 8.6.2013 tarihinde çıkan “Yeni genç Türkler” başlıklı makale ile ilgili söz konusu düzeltme (bkz. <http://goo.gl/2KtSp>), 14 Haziran 2013’te derginin email abonelerine duyurulup yazının internet versiyonunun (bkz. <http://goo.gl/2ik1H>) sonuna şu şekilde bir not olarak eklendi: “This article originally said that Turkey’s GDP per person had tripled in the past ten years. This was true only in nominal terms. In real terms, GDP per person



AYKUT KİBRİTÇİOĞLU

Ankara Üniversitesi
SBF İktisat Bölümü

<http://kibritcioglu.com/iktisat/blog/>
kibritcioglu@ankara.edu.tr



has risen by just 43%. Sorry. This was corrected on June 14th 2013.” Yani Dergi, Türkiye’nin son on yılda üçe katlandığını belirttiği kişi başına gayrisafi yurt içi hasılasının (GSYH; İng. “gross domestic product”, GDP) aslında *reel* (TL cinsinden sabit fiyatlarla) değil, *nominal* (\$) cinsinden cari fiyatlarla) kişi başına GSYH olduğunu açıklama ve kişi başına reel GSYH’daki (TL) reel artışın yüzde 43 ile sınırlı kaldığını belirtme ihtiyacı duymuştu.

Twitter’deki (<http://goo.gl/dySQY> adresinden izlenebilecek) yazışmaya göre, *The Economist*’in bu düzeltmesinin, aslında Prof Dr. Vefa Tarhan’ın (bilgi: <http://goo.gl/Avcnc>) söz konusu makalenin ilk haliyle ilgili (<http://goo.gl/NQzxD> adresinde bağlantısı verilen) bir yorumu üzerine yapıldığı anlaşılıyordu.

The Economist’in düzeltmesi, bir gün sonra, yani 15.6.2013’te Harvard Üniversitesi’nden Prof Dr. Dani Rodrik’in İstanbul’da yerleşik gazeteci Laura Wells’in (homepage: <http://goo.gl/wKYX6>) bir mesajını esas alan şu tweet’ine konu oldu:

<p>Laura Wells @wellsla 15.06.2013 13:06</p>	<p>#TheEconomist: this week’s CORRECTION: #Turkey GDP/capita hasn’t tripled in past 10 years - in real terms +43% http://goo.gl/Z36ld Kaynak: http://goo.gl/NSgqQ</p>
<p>Dani Rodrik @rodrikdani 15.06.2013 13:09</p>	<p>Priceless. “@wellsla The Economist: this week’s CORRECTION: #Turkey GDP/capita hasn’t tripled in past 10 years http://goo.gl/O6p9P” Correction: In last week’s briefing, we said that Turkey’s GDP per person had tripled in the past ten years. This was true only in nominal terms. In real terms, GDP per person has risen by just 43%. Sorry. Kaynak: http://goo.gl/80rbl</p>

Profesör Rodrik’in bu mesajına cevap olarak, Maliye Bakanı Mehmet Şimşek’in, *The Economist*’in düzeltmesini (özetle) doğru bulmadığını (aşağıdaki ilk tweet’te görüldüğü gibi) belirtmesi üzerine, bugün pek çok kişinin çoktan haberdar olduğu şu yazışma/tartışma ortaya çıktı:³



Mehmet Şimşek @memetsimsek 15.06.2013 15:29	Only if it was correct! Turkey's GDP rose to \$786 billion from \$230 bn in 2002 (\$198bn in 1990)... Up 3.5 folds@rodrikdani@wellsla <i>Kaynak:</i> http://goo.gl/DAS67
Can Cemgil @CanCemgil 15.06.2013 15:30	@memetsimsek@rodrikdani@wellsla Mr. Minister, are you sure you know the meaning of the term 'nominal'? <i>Kaynak:</i> http://goo.gl/UduSD
Mehmet Şimşek @memetsimsek 15.06.2013 15:40	International per capita GDP comparisons are made in US dollar terms. Per capita GDP has tripled in Turkey@CanCemgil@rodrikdani@wellsla <i>Kaynak:</i> http://goo.gl/RV7Kf
Dani Rodrik @rodrikdani 15.06.2013 15:44	I'm sure Minister Şimşek knows the difference between nominal and real. In real terms, GDP is up by 63% not 350% http://goo.gl/pgGOI + <i>Kaynak:</i> http://goo.gl/DBYWx
Dani Rodrik @rodrikdani 15.06.2013 15:47	But not in nominal dollars when comparing changes over time. Frankly, shame on you@memetsimsek <i>Kaynak:</i> http://goo.gl/CGlyY
Mehmet Şimşek @memetsimsek 15.06.2013 15:53	Shame on you! Your personal issues should not get in the way of appreciating progress in this country!@rodrikdani <i>Kaynak:</i> http://goo.gl/gy4ET
Mehmet Şimşek @memetsimsek 15.06.2013 15:50	I've worked as an economist for top global investment banks & int'l institutions for over 15 years, never used real per capita GDP!@wellsla <i>Kaynak:</i> http://goo.gl/3jI5i
Dani Rodrik @rodrikdani 15.06.2013 15:58	Previous tweet is self-explanatory. <i>Kaynak:</i> http://goo.gl/WafOH

Türkiye Cumhuriyeti'nin Maliye Bakanı ile dünyaca ünlü bir Türk iktisat profesörü arasında internet ortamında herkese açık bir biçimde yaşanan bu sert tartışma, doğal olarak (sosyal) medyada geniş yankı buldu.

Bakan Mehmet Şimşek, daha sonra (19.6.2013) ekonomi köşe yazarları Uğur Gürses'in (2013.06.18, bkz.: <http://goo.gl/v09um>) ve Ege Cansen'in (2013.06.19, bkz.: <http://goo.gl/KoOHV>) Rodrik'i destekleyen eleştirel birer yazısı üzerine tartışmayı tekrar (yeni Türkçe tweet'lerle) canlandırdı:

Uğur Gürses @ugurses 19.06.2013 02:02	Bakan Şimşek karşılaştırma hatası yaptı ve konuyu tartışılan yerden uzaklaştırmaya çalışarak hâlâ hatasında ısrar ediyor. <i>Kaynak: http://goo.gl/DNU8U</i>																																												
Asaf Savaş Akat @AS_Akat 19.06.2013 09:49	Dani Rodrik ve Mehmet Şimşek - Ege CANSEN - Hürriyet http://goo.gl/DARYw@hurriyet aracılığıyla <i>Kaynak: http://goo.gl/H1Xky</i>																																												
Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 10:50	Sabit fiyatlarla kişi başı milli gelirin 3 kat atmadığı açık. Zaten tartıştığımız konu o değil...@AS_Akat@rodrikdani@Hurriyet <i>Kaynak: http://goo.gl/zMKKh</i>																																												
Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 10:56	Dolar bazında Türkiye'de kişi başı milli gelirin 3 kat arttığı da inkar edilemez...@AS_Akat@rodrikdani@Hurriyet <i>Kaynak: http://goo.gl/WBF8q</i>																																												
Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 10:59	Bu artışta kur hareketlerinin etkisi de açık.TL'deki değerlemeyi mümkün kılan verimlilik artışı tesadüf değil@AS_Akat@rodrikdani@Hurriyet <i>Kaynak: http://goo.gl/HhUlJ</i>																																												
Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 11:00	Hükümetimizin yaptığı yapısal reformlar ve yatırımlar verimlilik artışını sağlamıştır@AS_Akat@rodrikdani@Hurriyet <i>Kaynak: http://goo.gl/Aamm3</i>																																												
Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 11:02	90'lı yıllarda ortalama büyüme %3'ün biraz üzerinde. Toplam faktör verimliliğinin katkısı %10 civarında@AS_Akat@rodrikdani@Hurriyet <i>Kaynak: http://goo.gl/1gQmF</i>																																												
Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 11:03	2003-12 döneminde ortalama büyüme %5.1, ve toplam faktör verimliliğinin katkısı %40 civarı...@AS_Akat@rodrikdani@Hurriyet <i>Kaynak: http://goo.gl/PXecA</i>																																												
Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 11:05	Dolar cinsinden GSYH 1990'da 198 milyar, 2002'de 230 milyar, 2012 786 milyar... Bunu inkar etmek mümkün mü?@AS_Akat@rodrikdani@Hurriyet <i>Kaynak: http://goo.gl/vwMsy</i>																																												
Yaşar Erdiñç @yerdinc65 19.06.2013 11:06	@memetsimsek@AS_Akat@rodrikdani@Hurriyet Peki krizin yarattığı verimlilik artışı toplam verimlilik artışının yüzde kaçını açıklar? <i>Kaynak: http://goo.gl/f591G</i>																																												
Uğur Gürses @ugurses 19.06.2013 11:06	Milli gelirdeki artış oranı ne? Şimşek'in karşılaştırması nerede hatalı? http://wp.me/p39sjx-6U <i>Kaynak: http://goo.gl/v09um</i>																																												
Yaşar Erdiñç @yerdinc65 19.06.2013 11:09	@memetsimsek@AS_Akat@rodrikdani@Hurriyet Bu hesapla Japonya 2011'de ciddi büyümüştür. (Kaynak: Ege Cansen) Japonların kafası çalışmıyor <i>Kaynak: http://goo.gl/VNIQJ</i>																																												
Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 11:09	2000 yılında Türkiye'de kişi başı milli gelir Avrupa Birliği ortalamasının %30'u civarındaydı. 2012'de %56'ya çıktı http://goo.gl/5xqTD <i>Kaynak: http://goo.gl/dlUtt</i>																																												
Emre Deliveli @EmreDeliveli 19.06.2013 11:25	@memetsimsek Raporda satın alma gücü (PPP) ayarlanmış. Türkiye için 2003'den beri 3 değişik şekilde GDP/capita, 2003=100 http://goo.gl/cex13 <div style="text-align: center;"> <p>Gross Domestic Product per Capita</p> <table border="1"> <caption>Gross Domestic Product per Capita (Index)</caption> <thead> <tr> <th>Year</th> <th>Nominal GDP per capita (USD)*</th> <th>GDP per capita acc. to PPP (USD)*</th> <th>Real GDP per capita (TL)*</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2003</td><td>100</td><td>100</td><td>100</td></tr> <tr><td>2004</td><td>113</td><td>113</td><td>113</td></tr> <tr><td>2005</td><td>126</td><td>126</td><td>126</td></tr> <tr><td>2006</td><td>140</td><td>140</td><td>140</td></tr> <tr><td>2007</td><td>153</td><td>153</td><td>153</td></tr> <tr><td>2008</td><td>166</td><td>166</td><td>166</td></tr> <tr><td>2009</td><td>140</td><td>140</td><td>140</td></tr> <tr><td>2010</td><td>153</td><td>153</td><td>153</td></tr> <tr><td>2011</td><td>166</td><td>166</td><td>166</td></tr> <tr><td>2012</td><td>179</td><td>179</td><td>179</td></tr> </tbody> </table> <p>■ Nominal GDP per capita (USD)* ■ GDP per capita acc. to PPP (USD)* ■ Real GDP per capita (TL)*</p> </div> <i>Kaynak: http://goo.gl/DbWMe</i>	Year	Nominal GDP per capita (USD)*	GDP per capita acc. to PPP (USD)*	Real GDP per capita (TL)*	2003	100	100	100	2004	113	113	113	2005	126	126	126	2006	140	140	140	2007	153	153	153	2008	166	166	166	2009	140	140	140	2010	153	153	153	2011	166	166	166	2012	179	179	179
Year	Nominal GDP per capita (USD)*	GDP per capita acc. to PPP (USD)*	Real GDP per capita (TL)*																																										
2003	100	100	100																																										
2004	113	113	113																																										
2005	126	126	126																																										
2006	140	140	140																																										
2007	153	153	153																																										
2008	166	166	166																																										
2009	140	140	140																																										
2010	153	153	153																																										
2011	166	166	166																																										
2012	179	179	179																																										

Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 11:35	Sabit fiyatlarla GSYH artış oranından bahsetmiyoruz kil@ugurses@rodrikdani@wordpressdotcom <i>Kaynak: http://goo.gl/OeQll</i>
Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 11:37	Basit bir soru: Dünyada kişi başı milli gelir karşılaştırmaları sabit fiyatlarla mı yapılıyor?@ugurses@rodrikdani@wordpressdotcom <i>Kaynak: http://goo.gl/Uq9N3</i>
Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 11:40	Hangi ölçüyü kullanırsanız, kullanın! Türkiye, AK Parti döneminde zenginleşmiştir...@ugurses@rodrikdani@wordpressdotcom <i>Kaynak: http://goo.gl/JfCzD</i>
Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 11:41	AK Parti hükümetleri döneminde gelişmiş ülkelerle milli gelir farkı azalmıştır...@ugurses@rodrikdani@wordpressdotcom <i>Kaynak: http://goo.gl/6Z1ji</i>
Mehmet Şimşek @memetsimsek 19.06.2013 11:42	Türkiye'nin makroekonomik temelleri sağlamlaşmıştır! Bir çok yapısal sorun çözülmüştür@ugurses@rodrikdani@wordpressdotcom <i>Kaynak: http://goo.gl/e1M2Q</i>
Emre Deliveli @EmreDeliveli 19.06.2013 11:47	@memetsimsek@ugurses@rodrikdani Bir sene için PPP ayarlanarak yapılıyor. Zaman içinde panel bakarken ise her metodun dezavantajları var <i>Kaynak: http://goo.gl/GJSTf</i>

Rodrik ise, bu son mesajlara doğrudan cevap vermeyip 19 ve 20 Haziran'da konuyla ilgili şu tweet'leri göndermekle yetindi:

Dani Rodrik @rodrikdani 19.06.2013 10:41	Here's useful figures on Turkey's economic performance under Erdogan, relative to comparators and its own past http://goo.gl/EFr8E <i>Kaynak: http://goo.gl/smKKE</i>
Dani Rodrik @rodrikdani 20.06.2013 13:51	Some notes on Turkish economic growth over the last decade http://goo.gl/dsNs4 <i>Kaynak: http://goo.gl/MG00O</i>
Dani Rodrik @rodrikdani 20.06.2013 17:38	Wow. Turkish Lira at 1.94/\$. Income down by more than 4 percent in one week following FinMin Mehmet Şimşek's logic. <i>Kaynak: http://goo.gl/hFRR1</i>

Rodrik; bu mesajlardan ilkinde Ozan Cigizoglu'nun AK Parti'nin on yıllık yönetimiyle ilgili bir genel ekonomik performans değerlendirmesine (bkz. <http://goo.gl/IPIHr>), ikincisinde ise, bizzat kendisinin Türkiye ekonomisinin 2002-2012 yıllarındaki büyüme performansı ile ilgili sorgulayıcı yeni bir günlük yazısına (<http://goo.gl/dsNs4>) dikkat çekiyordu. Son olarak, üçüncü mesaj; (dış ve) iç finans piyasalarındaki güncel dalgalanmalar sonucunda döviz kurunun 1.94 TL/dolar'a kadar yükselmesiyle, (eğer Bakan Şimşek'in nominal GSYH'yı kullanma mantığı doğru kabul edilecek olursa,) Türkiye'nin gelirin bir haftada %4'ten

daha fazla azaldığını kabul etmemiz gerekeceğini vurgulamak için gönderilmişti.

Aslına bakarsanız, Türkiye ekonomisinin 2002'den bu yana "mucizevi bir büyüme performansı" sergilediğine ilişkin yurt içi ve dışındaki yaygın kanaat (iki örnek için bkz.: <http://goo.gl/GXZEE> (2012.10.16) ve <http://goo.gl/Jz7By> (2012.09.11)) hakkındaki *kuşuklar* ve *eleştiriler*, pek de yeni sayılmaz. Çeşitli akademik iktisatçılar ve ekonomi köşe yazarları bu konudaki itirazlarını zaten uzunca bir süredir dile getiriyorlardı ve Rodrik-Şimşek tartışmasından sonra da bugünlerde bile hâlâ belirtmeye devam ediyorlar. Son dönemdeki eleştirel yaklaşımlara örnek olarak Selim Somçağ (2010.09.12), Erinç Yeldan (2011.04.06, 2013.03.27, 2013.06.12), Vefa Tarhan (bkz. Yerdenez, 2012.08.21), Ege Cansen (2013.06.08), Fatih Özatay (2012.02.18, 2013.06.20), Dani Rodrik (2013.06.20) ve Emre Deliveli'nin (2013.06.21) bağlantılarını bu yazının sonundaki "Tartışmayla İlgili ve Okunması Yararlı Bazı Haber, Yazı ve İnternet Bağlantıları" listesinde verdiğim makalelerini okuyabilirsiniz.

Dani Rodrik ile Mehmet Şimşek arasında ortaya çıkan hararetli tartışma, iktisatçı olmayanların kafasını fazlasıyla karıştırabilecek nitelikteydi ve canlılığını uzunca bir süre korudu. Okumakta olduğunuz bu yazıyı *İktisat ve Toplum Dergisi* (İTD) için yayına hazırlarken (1.7.2013 itibarıyla) bile, internette rastladığım kimi yorum ve haberlerden anladığım kadarıyla, özellikle bazı iktisat öğrencileri başta olmak üzere tartışmanın pek çok takipçisinin kafası

hâlâ karışık durumda(ydı). Buna; maalesef, gerçekte iktisatçı olmayan bazı kişilerin uzmanı olmadıkları böyle kritik bir konuda medyada veya internette sıkça rastlanan tarafgir/siyasi birtakım eleştiri ve yorumlarının katkıda bulunduğunu da belirtmek gerekiyor. Bu nedenle, yukarıda özetlenen tartışmanın birincil taraflarının görüş ve iddialarının daha iyi anlaşılabilmesi için mutlaka dikkat edilmesi gerektiğini düşündüğüm bazı hususları aşağıdaki gibi iki başlık altında özetleyeceğim.

Eğer tartışmada kim(ler)in (daha) haklı olduğu konusundaki açıklama ve kanaatime bir an önce ulaşmak için sabırsızlanıyorsanız, birinci bölümdeki açıklamayı atlayıp doğrudan doğruya ikinci bölüme de geçebilirsiniz. Ama eğer henüz bir iktisat öğrencisiyseniz, mutlaka daha sonra geri dönüp uygun bir vaktinizde birinci bölümü de okumanızı tavsiye ederim. Çünkü böylelikle, hem söz konusu tartışmanın arka-planındaki önemli bir analitik ayrıntıyı fark etmiş olacaksınız, hem de İTD'nin geçen sayısında (Sayı 31-32, Mayıs-Haziran 2013) "Akademik İktisatçıların Siyaset ve Siyasi Partilerle İlişkileri Hakkında Bazı Düşünceler" başlığıyla yayınlanan makalemde⁴ vurguladığım ana meselenin neden bu kadar önemli ve hassas bir konu olduğunu bu kez başka bir meslekî örnek bağlamında görmüş olacaksınız.

UZUN VE KISA VADELİ İKTİSADİ BÜYÜME ARASINDAKİ FARKLAR

Rodrik ile Şimşek arasındaki tartışmanın üzerine kurulu olduğu "büyüme" kavramının asla gözden kaçırılmaması gereken bir özelliği var. Önce o konuya değinelim, ki böylece söz konusu tartışma da biraz daha iyi anlaşılabilir ve değerlendirilebilir.

İktisat öğrencilerinin, üniversitelerde "İktisadi Büyüme" (İng. "economic growth") veya "Büyüme Teorileri" gibi adlarla verilmekte olan lisans derslerinde karşılaştıkları "büyüme", "uzun vadeli büyüme"dir (İng. "long run growth"). Başka bir deyişle, uzun vadeli büyüme, yine temel makroiktisadi konular arasında yer alan "kısa vadeli büyüme" (İng. "short run growth") meselesinden ve para ve maliye politikalarının reel hasıla üzerindeki (kısa dönemdeki) etkililiği tartışmasından oldukça farklıdır.⁵

Adam Smith, David Ricardo, Karl Marx, Roy F. Harrod, Evsey Domar, Robert M. Solow, Paul Romer ve Robert E. Lucas gibi çeşitli iktisatçıların geliştirdikleri büyüme modellerinde büyümenin

temel belirleyicileri olarak kurumlar, teknolojik gelişme, beşeri sermaye, fizikî sermaye, (vasıfsız) işgücü, girişimci ve doğa/toprak gibi çeşitli üretim faktörleri ele alınır. Zaten bütün bu belirleyicilerin miktar ve/veya kaliteleri ancak *uzun* dönemde artırılabileceği/yükseltilebileceği için bu modeller "uzun vadeli" büyüme modelleri olarak kabul edilir. (Belki *kaba* bir yaklaşımla, bunu, bir firmanın üretim ölçeğinin/kapasitesinin ancak uzun vadede genişletilebilir olmasına benzetebiliriz.) Oysa kısa vadeli iktisadi büyümeyi, kısa dönemde *genelde* toplam talep unsurlarının (özel tüketim ve yatırım harcamaları ile kamu harcamaları gibi) belirlediği kabul edilir. (Yine çok *kaba* bir yaklaşımla, bir ülkeyi bir firmaya benzetecek olursak, firmanın mevcut üretim ölçeğinin güncel kullanım derecesindeki (talep kökenli) artışları, kısa vadeli büyüme olarak kabul edebiliriz.)⁶

Teorik olarak yaklaşıldığında, bir ekonomideki *kısa* ve *uzun* vadeli reel hasıla (çıktı) büyümesini birbirinden ayırtmak pek de sorun oluşturmaz. Örneğin bir ülkenin üretim olanakları eğrisinin veya *uzun* dönem toplam arz eğrisinin sabit olduğunu (yani belirleyicilerinin miktar ve kalitesinin veri olması anlamında o ekonomide hiç *uzun* vadeli büyüme gerçekleşmediğini) ve fakat ekonomide tam ve/veya etkili çalışma durumu olmadığını (ilgili eğriler üzerinde olmadığımızı göre aslında "eksik istihdam dengesi"nde bulunduğumuzu) varsayarak, özellikle toplam talebi artırıcı politikalar sayesinde ekonominin ne ölçüde bu eğrilerin ima ettiği tam istihdam üretim düzeyine doğru itilebileceğini araştırırsak, bu bir *kısa vadeli* büyüme analizi olur. Tersine, aynı ekonomide tam ve etkili istihdam koşullarının sağlanmış olduğunu (yani üretim olanakları eğrisinin veya *uzun* dönem toplam arz eğrisinin üzerindeki bir noktada denge de bulunduğumuzu) varsayarsak, analizimiz *uzun* vadeli büyüme analizi niteliğine bürünür. Çünkü artık, o üzerinde bulunduğumuz üretim olanakları veya *uzun* dönem toplam arz eğrisinin kendisini bir bütün olarak dışarı/ileri kaydırabilecek temel faktörler (kurumlar ve teknoloji gibi) ve ilgili iktisat politikaları üzerinde duruyoruz demektir.

Uygulamada ise, bir ülkenin belirli bir yıldaki kişi başına reel gelir düzeyinin belirli bir dönemdeki (genelde bir önceki yıla göre) artışından söz edildiğinde, burada kast edilen büyüme, *teorik* anlamda *kısa* vadeli ve/veya *uzun* vadeli büyümenin belirleyicileri tarafından yaratılıyor olabilir. Başka

bir deyişle, bir ülke ekonomisinin belirli bir dönemdeki (kişi başına) reel gelirindeki mutlak veya nispi artıştan söz edildiğinde bu artış hem *kısa* hem de *uzun* vadeli büyüme ile ilişkili olabileceği gibi sadece biriyle de ilgili olabilir. İşte Rodrik-Şimşek tartışmasında üzerinde konuşulan “büyüme” meselesi, bir yandan kısa vadeli, diğer yandan da uzun vadeli bir niteliğe sahiptir. Tartışmada taraflarca karşı karşıya koyulan argümanların haklılığı üzerinde düşünürken aslında kim(ler)in haklı olduğuna dair sonucu etkilemeyecek olsa da, (genelde derslerde açıklanması ihmal edilen) bu hususun da mutlaka akılda tutulmasının (özellikle iktisat öğrencileri açısından) çok yararlı olacağını düşünüyorum. Bu konuya, bu makalenin sonunda yeniden döneceğim.

TARTIŞMADA KİM(LER) HAKLI? NİÇİN HAKLI? NE ÖLÇÜDE HAKLI?

Cari fiyatlarla (yani nominal veya parasal) GSYH'daki artışlar, hem “fiyat” hem de “üretim miktarı” artışlarının etkisini içerir. Yani nominal (veya parasal) GSYH bir “değer” ölçüsü olduğu ve genel kural olarak “değer = fiyat × miktar” olduğu için, (i) bir ülkenin GSYH'sındaki mutlak düzey veya kişi başına terimler cinsinden artışların “zaman içindeki” seyrini veya (ii) belirli bir zaman noktasında veya zaman içinde “başka ülkelere göre” nispi durumunu/gelişimini değerlendirebilmek amacıyla, ülkelerin cari fiyatlarla GSYH artışlarının mutlaka ilgili ülkelerdeki fiyat düzeylerinin artışlarının etkisinden arındırılması (“deflate” edilmesi) gerekir. Zaman içinde belirli bir ülkede veya belirli bir an veya dönemde başka ülkelerdekine göre düzeyi veya artışları kıyaslanacak olan şey “miktar = değer / fiyat” büyüklükleri olmalıdır, “değer”ler değil. Böylelikle, o ülkede/ülkelerde üretilen mal ve hizmetlerin toplam parasal (nominal) değerlerindeki değişimler yerine, miktar değişimlerini dikkate alarak, ilgili ülke(ler)deki fiyat değişimlerinin etkilerinden arındırılmış *gerçek* “refah” (veya “zenginlik”) düzeyi veya onun artışlarını ölçmüş oluruz.

Çok basit bir örnek vermek gerekirse, tek kişilik ve tek mal üretilen (diyelim ki “elma”) ve nüfus artışı olmayan bir hayalî ekonomide, o kişi, varsayalım ki son 10 yıl içinde kendi refahında meydana gelen değişmeyi ölçmek istiyorsa, o dönemde ürettiği elmaların parasal değerindeki artışa değil, ürettiği elmaların fizikî miktarındaki artışa bakar, bakmalıdır.

Öte yandan, dünyadaki ülkelerin kişi başına reel (yani sabit fiyatlarla) GSYH verilerinin birbirleriyle karşılaştırılması gerektiğinde, ulusal paralardan ortak bir para birimine (döviz kurları kullanılarak) dönüştürme ve uygun ulusal fiyat endekslerinin kullanılması amacıyla ayrıntılı ve karşılaştırılabilir nitelikte geniş bir istatistikî veri setine ihtiyaç doğmaktadır. Bu bakımdan, ülkelerin GSYH verilerinin birbirleriyle olabildiğince doğru biçimde karşılaştırılabilmesi amacıyla, *Dünya Bankası* (“Uluslararası Karşılaştırma Programı”, ICP, <http://goo.gl/IwI7h>) ve *IMF*'nin (“Dünya Ekonomik Görünümü” (WEO) Veri-Bankası, <http://goo.gl/BMK2p>) yanı sıra, Pennsylvania Üniversitesi “Uluslararası Üretim, Gelir ve Fiyat Karşılaştırmaları Merkezi”nin (internet: <http://goo.gl/5NBSS>) “Penn World Table” (PWT)⁷ başlıklı çalışmasında olduğu gibi bazı kurum ve kuruluşlar tarafından kapsamlı (ortak) uluslararası karşılaştırma programları ve özel veri-bankası oluşturma projeleri geliştirilmiştir. PWT verileri bunların en eski ve akademisyenlerce en yaygın kullanılanlarından birisidir.

Bakan Şimşek'in büyük bölümü yukarıda toplu olarak sunulan tweet'lerinde yer yer belirttiği veya ima ettiği şekliyle “nominal” GSYH veya “nominal” milli gelirin iktisattaki kullanımlarına ise, örneğin G20 ülkelerinin (bilgi: <http://goo.gl/gM9v6>) bir bütün olarak küresel ekonomi içinde belirli bir zaman noktasında (mesela 2012'de) tuttukları payın büyüklüğü (görelî önemi) hakkında bir fikir vermek (örn. Vestergaard, 2011: s. 33, Tablo 4) veya AB ülkelerinin oluşturduğu toplam pazar içinde belirli bir ülkenin payının büyüklüğünün ne kadar olduğunu irdelemek için (örnek: <http://goo.gl/ao2Hf> adresindeki Şekil 1) başvurulabilir. Ama belirli bir ülkenin (ekonomik aktörlerinin genel) refahını başka ülkelerinkiyle (belirli bir zaman noktası veya dönem itibarıyla) kıyaslarken veya o ülkede zaman içinde gerçekleşen gerçek refah artışını araştırırken, (kişi başına terimler cinsinden) reel (sabit fiyatlarla) GSYH verileri dikkate alınır, alınmalıdır. Çünkü nominal veriler hem fiyat hem de miktar etkilerini içerir ve ülkeler arasında çoğu kez ciddi satın alma gücü farklılıkları olabilir.

Rodrik-Şimşek tartışmasında sözü edilen hususlarla ilgili olarak buraya dek anlattıklarımı genel bir çerçeve içindeki yerlerine yerleştirebilmek için Tablo 1 gibi bir genel tabloda yararlanmamız bu noktada çok yararlı ve uygun olabilir.

■ Tablo 1: Mutlak veya Kişi Başına Terimler Cinsinden Reel veya Nominal GSYH'nin İktisattaki Kullanım Yerleri Hakkında Bazı Genel Gözlemler ve Değerlendirmeler

	Reel (Sabit Fiyatlarla) GSYH	Nominal (Cari Fiyatlarla) GSYH
Toplam GSYH	Düzey Belirli bir yıla veya döneme ait reel (toplam) GSYH düzeyi verileri tek başına pek anlam ifade etmez. Bir ülkenin belirli bir yıla (çeyreğe) ait reel GSYH verisi ya aynı ülkenin başka bir yıla (çeyreğe) ait reel GSYH verisi ile, ya da belirli bir ülkede belirli bir dönemde reel GSYH'da meydana gelen artış aynı dönemde başka bir ülkenin reel GSYH'sında meydana gelen artışla kıyaslanarak "(görelî) büyüme performansı" analizinde kullanılabilir.	Bir ülke ekonomisinin belirli bir andaki piyasa büyüklüğünü ölçmek ve/veya başka ülkelerdeki (veya AB / G20 gibi bir ülke grubundaki) ile kıyaslamak için kullanılabilir. Sınırlı kullanımı olan cari fiyatlarla GSYH verilerinin uygulamadaki iki kullanım örneği için Vestergaard (2011: s. 33, Tablo 4) ve/veya http://goo.gl/ao2Hf adresindeki Şekil 1'e bakılabilir. Bakan Şimşek, 2013.06.15 tarihli bir tweet'inde (bkz. http://goo.gl/DAS67) Türkiye'nin dolar cinsinden nominal GSYH'sinin düzeyinin 2002'den itibaren 10 yılda 3,5 kat arttığını belirterek, muhtemelen AK Parti hükümetinin iktisadi büyüme performansının yüksekliğini kanıtlayabilmek için bu tür bir kullanımı tercih etmektedir. Ancak bu kullanım, yukarıda örneklendirilen amaçtakine pek uymamaktadır.
	Büyüme Oranı Belirli bir ülkede üretilen mal ve hizmetlerin üretim miktarlarındaki artış oranlarının zaman içindeki veya başka ülke(ler)dekine göre gelişimini analiz ederken kullanılır. Yıllık veya üçer aylık veriler itibarıyla hesaplanabilir.	Nominal fiyatlarla GSYH artışları ulusal veya uluslararası büyüme performansı analizlerinde genelde kullanılmaz. Çünkü nominal veriler hem fiyat hem de miktar etkilerini içerdiği için, bunlardaki artış oranları da iktisadi olarak yorumlamak açısından kullanışsız ve hatta anlamsızdır.
Kişi Başına Terimler Cinsinden GSYH	Düzey Belirli bir ülke ve dönem için veya belirli bir yıl veya dönem için, ama uluslararası karşılaştırma amacıyla yaygın biçimde kullanılır. Genelde uluslararası refah düzeyi farklılıklarının veya bir ülke için ulusal refah düzeyi değişimlerinin analizinde dikkate alınır. Uluslararası karşılaştırmalarda kullanabilmek için, sağdaki kutucukta sözü edilen türde dönüştürme işlemleri gerekir.	Özel bir amacınız yoksa veya daha uygun ve güvenilir verilere erişimde sorun yoksa genelde kullanılmaz (bkz. http://goo.gl/fWHM5). Çünkü, ülkeler arasında yapılacak uluslararası kişi başına GSYH karşılaştırmalarında nominal verilerin kullanılması, "ticarete konu olmayan" (non-tradable) malların gelişmiş ekonomilerde gelişmekte olan ülkelere göre genelde daha pahalı olması nedeniyle karşılaştırmaları gelişmiş ülkeler lehine bozar. Zaten bu gibi gerekçelerle geçmişte yukarıdaki açıklamalarda da sözü edilen PWT ve ICP gibi girişimler ortaya çıkmıştır. Bu konudaki basit bir ders kitabı anlatımı için, Sachs ve Larrain (1993: s. 677-680)'e başvurulabilir. Sonuç olarak, doğru olan şey, nominal değil reel kişi başına terimler cinsinden GSYH analizi yapılmasıdır. Bakınız: soldaki kutucuk.
	Büyüme Oranı Kişi başına terimler cinsinden reel GSYH düzeylerinin kullanımı kadar yaygın olmasa da, büyüme oranları cinsinden reel GSYH da ulusal veya uluslararası refah değişimi/farklılığı analizlerinde bazen kullanılır. <i>The Economist</i> 'te Türkiye için sözü edilen %43'lük (on yıllık genel) artış (bkz. http://goo.gl/2KtSp), bu kullanım türüne bir örnek oluşturmaktadır.	Özel bir amacınız yoksa genelde kullanılmaz. <i>The Economist</i> 'te Türkiye için sözü edilen üç katlık artış (bkz. http://goo.gl/2KtSp), bu kullanım türüne bir örnek oluşturmaktadır; fakat bu yazıda da buraya dek sıkça belirtildiği gibi, iktisadi açıdan pek anlamlı değildir. (Lütfen bir üstteki ve/veya soldaki kutucuktaki açıklamalara da bakınız.)

■ Tablo 2: Türkiye Ekonomisinin İktisadi Büyüme Performansı: Seçilmiş GSYH Göstergeleri (2002-2012)

	Nominal (cari fiyatlarla) GSYH			
	milyar TL ^a	milyar ABD doları ^b	TL / kişi ^c	ABD doları / kişi ^d
2002	350.5	230.5	5310.0	3491.9
2003	454.8	304.9	6801.0	4559.4
2004	559.0	390.4	8255.0	5764.5
2005	648.9	481.5	9464.0	7022.4
2006	758.4	526.4	10929.0	7586.0
2007	843.2	648.8	12009.0	9239.5
2008	950.5	742.1	13370.0	10438.1
2009	952.6	616.7	13221.0	8559.4
2010	1098.8	731.6	15051.0	10021.6
2011	1297.7	774.0	17549.0	10466.3
2012	1416.8	786.3	18927.0	10504.2
2002'den 2012'ye Genel Artış Oranı (%)	304.26	241.13	256.44	200.82
2002'den 2012'ye Genel Artış Katı	4.04	3.41	3.56	3.01
Ortalama Yıllık Artış Oranı (%; 2003-2012)	15.24	13.97	13.80	12.55

AÇIKLAMA^aKaynak: TÜİK.

Bu gösterge, Türkiye'deki genel fiyat düzeyi artışının etkisini de, içeriyor, yani değer değişmesini gösteriyor. Bu bakımdan, iktisatçılarca kullanımı sınırlı.

^bKaynak: TÜİK.

Sol sütundaki verinin, TL/dolar kuruna bölünmesiyle elde ediliyor. Dolayısıyla; genel fiyat düzeyi artışlarına ek olarak, döviz kuru dalgalanmalarının etkisini de içeriyor. Örneğin 2006-08'de olduğu gibi TL/\$ kuru düşünce, dolar cinsinden nominal GSYH artıyor. Bakan Şimşek'in tartışmada kullandığı verilerden birisi bu sütundaki artış katları. Ancak, Rodrik işte bu kullanımı (yukarıdaki gerekçeyle eleştirmişti).

^cKaynak: TÜİK.

İlk sütundaki nominal GSYH verilerinin ilgili yıl ortası nüfusuna bölünmesiyle elde edildiği için, hâlâ Türkiye'deki genel fiyat düzeyi artışının etkisini içeriyor. İktisatçıların pek kullanmadığı bir gösterge.

^dKaynak: TÜİK.Dolar cinsinden nominal GSYH için söylenen sakıncalar, dolar cinsinden kişi başına nominal GSYH için de geçerli. Kullanımı pek yaygın değil. Bakan Şimşek tartışmada bu göstergedeki üç katlık artışı kullandı. Ancak *The Economist* Dergisi, bunun "nominal" bir artış olduğu gerekçesiyle daha önceden (14.06.2013'te) düzeltme yapmak zorunda kalmıştı.

	Reel (sabit fiyatlarla) GSYH					
	milyar TL (1998 sabit fiyatlarıyla) ^a	milyar ABD doları (2000 sabit fiyatlarıyla) ^b	milyar ABD doları (SGP'ye göre) ^c	TL / kişi ^d	ABD doları / kişi (2000 sabit fiyatlarıyla) ^e	ABD doları / kişi (SGP'ye göre) ^f
2002	72.5	266.9	572.1	1098.7	4078.0	8667.0
2003	76.3	280.9	588.1	1141.5	4235.0	8794.0
2004	83.5	307.2	688.3	1232.8	4569.0	10164.0
2005	90.5	333.0	781.2	1319.9	4887.0	11394.0
2006	96.7	356.0	894.0	1394.0	5155.0	12883.0
2007	101.3	372.6	975.6	1442.1	5324.0	13895.0
2008	101.9	375.1	1067.9	1433.6	5288.0	15021.0
2009	97.0	357.0	1038.6	1346.3	4969.0	14415.0
2010	105.9	389.7	1151.7	1450.4	5356.0	15775.0
2011	115.2	422.8	1260.0	1557.5	5741.0	17038.0
2012	117.8	veri yok	1306.2	1573.1	veri yok	17375.0
2002'den 2012'ye Genel Artış Oranı (%)	62.37	58.42	128.31	43.18	40.78	100.47
2002'den 2012'ye Genel Artış Katı	1.62	1.58	2.28	1.43	1.41	2.00
Ortalama Yıllık Artış Oranı (%; 2003-2012)	5.06	4.81	8.76	3.75	3.57	7.36

AÇIKLAMA^aKaynak: TÜİK.

Yurtiçindeki enflasyonun ve kur artışının etkisini içermiyor. Değer değil, miktar değişmesini gösteriyor. Profesör Rodrik tartışmada bu verileri dikkate almak gerektiğini belirtti. Bakan Şimşek ise, bir tweet'inde sadece ortalama yıllık artış oranını (%5.1) dikkate aldı.

^bKaynak: Dünya Bankası.

Bu ve sağ sütundaki gösterge, bazı uluslararası karşılaştırmalarda kullanılabilir.

^cKaynak: OECD, Nisan 2013 (aktaran: TÜİK).

Bu ve sol sütundaki gösterge, bazı uluslararası karşılaştırmalarda kullanılabilir.

^dKaynak: TÜİK.Genelde düzey olarak kullanılmayan bir gösterge. TL cinsinden olduğu için düzey itibarıyla uluslararası karşılaştırmalara uygun değil. *The Economist* Dergisi'nin düzeltmesinde, bu değışkendeki on yıllık artış oranı kullanılmıştı. Rodrik de, tartışmada bu değışkendeki artış oranını dikkate almanın doğruluğunu vurguladı.^eKaynak: OECD, Nisan 2013 (aktaran: TÜİK).

Eksik veri nedeniyle, artış oranı ve artış katı 2012 yerine 2011 itibarıyla hesaplandı. Bazı uluslararası karşılaştırmalarda bu ve sağ sütundaki göstergenin kullanımı tercih edilebilir.

^fKaynak: OECD, Nisan 2013 (aktaran: TÜİK).

Bazı uluslararası karşılaştırmalarda bu ve sol sütundaki göstergenin kullanımı tercih edilebilir.

Kaynak: TÜİK (<http://goo.gl/oVMNP>), OECD (<http://goo.gl/3z4b0>) ve Dünya Bankası (<http://goo.gl/bVcTu>); yazarın kendi hesaplamaları. (SGP: satınalma gücü paritesi (PPP))

AK Parti yönetiminde geçen 2002-2012 dönemindeki Türkiye ekonomisi için kullanılabilecek bazı nominal ve reel GSYH göstergeleri, Tablo 2’de gösterilmiş ve bu göstergelerle ilgili seçimde dikkate alınması gereken hususlar, tablonun son satırında, Tablo 1’deki genel anlatımla ilişkilendirilerek özetlenmiştir. Burada, Tablo 2’deki 2002-2012 dönemi yıllık verilerinin Tablo 1’deki “düzeyler” ile, yine Tablo 2’de üç ayrı satırda verilen artış oranı ve katlarının ise Tablo 1’deki “büyüme oranları” ile ilişkili olduğuna dikkat edilmelidir. Tablodaki kullanılabilecek gösterge çeşitlerinin “zenginliği”, iktisatçıların *keyfi* olarak bu tür göstergelerden *herhangi birini* seçebilecekleri anlamına gelmez. İktisatçılar için önemli olan, tartışılan konuya ve amaca *en uygun göstergedeki* gelişmeleri dikkate alıp yorumlamaktır.

Sonuç olarak, Rodrik-Şimşek tartışmasında, Bakan Mehmet Şimşek’in konuya genelde bir “iktisatçı” gibi yaklaşımdan çok mevcut görevi ve kimliği gereği bir “siyasetçi” gibi yaklaşmayı tercih ettiği söylenebilir. Evet, gerçekten de Türkiye’nin dolar cinsinden *nominal* GSYH’sı ve dolar cinsinden kişi başına *nominal* milli geliri 2002’den bu yana ciddi biçimde artmıştır. Bunun, siyaseten ve uluslararası diplomasi ilişkileri açısından (örneğin G20 bağlamında) belki bir önemi olabilir, ama “iktisadi” açıdan (özellikle tüketiciler (ve üreticiler) açısından) pek bir *dolaysız* önemi ve anlamı yoktur. Çünkü, Tablo 2’de görülen nominal GSYH’daki (\$) düzey cinsinden 3.4 katına, kişi başına (\$) terimler cinsinden ise 3 katına çıkışların ikisi de, hem “miktar” hem de “fiyat” artışlarının etkisini içermektedir. Oysa, bireyler açısından asıl önemli olan, bu “değer” artışları değil, “gerçekten tüketebilecekleri” mal ve hizmet “miktarının”(kişi başına) artmış olmasıdır. Yani bireyler refahlarındaki değişikliği “miktar” değişmelerine bakarak değerlendirirler, “değer” değişmelerine bakarak değil. Benzer durum, uluslararası kıyaslamalarda da geçerlidir.

Eğer daha önce yukarıdaki birinci bölümü okumadıysanız, şimdi lütfen geri dönüp bir de o bölümü okuyunuz. Bakalım siz de, birinci bölümü de okuduktan sonra, Türkiye’de 2002-2012 döneminde yaşanan (kişi başına) “reel” büyümenin ne kadarının *kısa*, ne kadarının ise *uzun* vadeli büyüme niteliğinde olduğunu merak etmeye başlayacak mısınız?⁸

İkinci, daha genel ve belki de çok daha önemli

bir son soru: Bir ülkenin insanların genel refah düzeyini ve ondaki olası artışları daha gerçekçi ölçmek ve analiz edebilmek için acaba *iktisatçılar* (ve siyasetçiler) olarak kişi başına GSYH dışındaki göstergeleri de dikkate alıp “kahverengi ekonomi”lerimizi (brown economy) niçin ve nasıl “yeşil ekonomi”lere (green economy) dönüştürmemiz gerektiği konusunda daha fazla mı kafa yormalıyız?⁹

SON NOTLAR

- 1 Okumakta olduğunuz bu yazı; Rodrik-Şimşek tartışmasıyla ilgili olarak kişisel internet günlüğümde “İktisat öğrencileri için Rodrik-Şimşek tartışmasını (15-19 Haziran 2013) izleme ve anlama kılavuzu” başlığıyla 19.06.2013’te yayınladığım yazının (<http://goo.gl/uvawu>) gözden geçirilip kısmen güncellenmiş ve genişletilmiş versiyonudur. Bu makaledeki bütün internet bağlantıları (adı geçen kişilerin tweet’lerindeki de dahil), o bağlantılara göz atmak isteyebilecek okuyuculara kolaylık sağlayabilmek amacıyla <http://goo.gl> yardımıyla kısaltılarak verilmiştir.
- 2 Gezi Parkı olaylarının dolaylı ve dolaysız ekonomik yönleriyle ilgili iki “blog” yazım için <http://goo.gl/IACBr> (2013.06.07) ve <http://goo.gl/CM7UE> (2013.06.14) adreslerine bakılabilir.
- 3 Twitter’da İngilizce gerçekleşen bu tartışmanın Türkçe çevirileri veya özetleri için <http://goo.gl/4pII> ve/veya <http://goo.gl/F2a1z> adresine bakılabilir.
- 4 Söz konusu makale hakkında ek bilgi için önce <http://goo.gl/Z8NFY> adresindeki “İktisat(çılar), siyaset(çiler), ekonomi politikaları, akademik etik ve toplum” başlıklı günlük yazımı da okuyabilirsiniz.
- 5 Bu ayrım hakkında ek bilgi için Kibritçiöğlü (1998)’in ilk üç sayfasını okuyabilirsiniz.
- 6 Özellikle 1970’lerden bu yana, hammadde (örn. ham petrol) fiyatı veya (geçici) üretkenlik/teknoloji kaynaklı şoklar gibi bazı *arz* şoklarının da *kısa* vadede konjonktür dalgalanmalarına sebep olabileceği, “reel iş-çevrimi” ve “rasyonel bekleyiş” teorisyenlerince (“yeni klasik iktisatçılar”) literatürde dile getirilmiştir. Öte yandan, bazı kamu harcaması türlerinin (eğitim ve sağlık alanlarına yönelik olanlar gibi) büyüme üzerinde sadece kısa dönemli *talep* cephesi etkileri değil, *uzun* dönemli *arz* etkileri yaratabileceğine işaret eden bazı iktisatçıların varlığını da belirtmek gerekir.
- 7 ICP ve PWT projeleri hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için <http://goo.gl/GJ6go>, <http://goo.gl/>

m5yd2 ve <http://goo.gl/KB6zc> internet adreslerine bakılabilir.

- 8 Literatürde bu soruya yanıt arayan makale, rapor veya kitap olup olmadığını araştırırsanız, <http://goo.gl/sV8g6> adresindeki tavsiyeleri dikkate almanızı öneririm.
- 9 “Yeşil ekonomi” kavramını ilk kez duyuyorsanız ve ilginizi çektiyse, <http://goo.gl/ayPWE> (<http://goo.gl/TcyJI>), <http://goo.gl/tXOtH>, <http://goo.gl/l0soq>, <http://goo.gl/135gq>, <http://goo.gl/Vjkep> ve <http://goo.gl/9v6Gf> internet adreslerini ziyaret ederek ve @EnerEkolEkon Twitter hesabını takibe alarak konuya ilk adımlarınızı atabilirsiniz.

TARTIŞMAYLA İLGİLİ VE OKUNMASI YARARLI BAZI HABER, YAZI VE İNTERNET BAĞLANTILARI

- Akat, Asaf Savaş (2013.06.20): “Kişi başına gelir polemliği”, *Vatan Gazetesi*, <http://goo.gl/xPJXf>.
- Balcı, Barış (2013.06.19): “Ekonomide ‘gerçek büyüme’ tartışması”, *Hürriyet Gazetesi*, internet: <http://goo.gl/JopNm>, gazete: <http://goo.gl/F2a1z>.
- Cansen, Ege (2013.06.08): “Memleketimden iktisat efsaneleri”, *Hürriyet Gazetesi*, <http://goo.gl/kaWTu>.
- Cansen, Ege (2013.06.19): “Dani Rodrik ve Mehmet Şimşek”, *Hürriyet Gazetesi*, <http://goo.gl/DARYw>.
- Cigizoglu, Okan (2013.06.18): “Demystifying the Turkish economic success under AKP governance”, html: <http://goo.gl/KB4Rm>, pdf: <http://goo.gl/EFr8E>.
- CNBCeFinans (2013.06.17): “Twitter’da Şimşek ve Rodrik tartışması”, *CNBC-e*, <http://goo.gl/u1MXq>.
- Cockburn, Patrick (2012.02.22): “Is Turkey’s economic miracle about to fade away?”, *Independent*, <http://goo.gl/dgGRI> (Türkçesi: <http://goo.gl/PhpbL>).
- Deliveli, Emre (2013.06.21): “Macroeconomics 101 for finance ministers”, *Hürriyet Daily News*, <http://goo.gl/u2woq>.
- Gürses, Uğur (2013.06.18): “Milli gelirdeki artış oranı ne?”, blog yazısı, <http://goo.gl/j6ZRD>.
- Kibritçioğlu, Aykut (1998): “İktisadi büyümenin belirleyicileri ve yeni büyüme modellerinde beşeri sermayenin yeri”, *AÜSBF Dergisi*, <http://goo.gl/pvLcc>.
- Kibritçioğlu, Aykut (2013): “Akademik iktisatçıların siyaset ve siyasi partilerle ilişkileri hakkında bazı düşünceler”, *İktisat ve Toplum Dergisi*, Yıl 3, Sayı 31-32 (Mayıs-Haziran), s. 19-24.
- Kibritçioğlu, Aykut (2013.05.21): “İktisatla İlgili

Makale ve Kitapları İnternette Nerede Aramalı?”, blog yazısı, <http://goo.gl/sV8g6>.

- Kibritçioğlu, Aykut (2013.06.07): “‘Gezi Parkı direnişi’, Türkiye Ekonomisi ve ‘Erken Genel Seçim’ İhtiyacı”, blog yazısı, <http://goo.gl/IACBr>.
- Kibritçioğlu, Aykut (2013.06.13): “İktisat(çılar), siyaset(çiler), ekonomi politikaları, akademik etik ve toplum”, blog yazısı, <http://goo.gl/Z8NFY>.
- Kibritçioğlu, Aykut (2013.06.14): “Türkiye’ye ‘sıcak para’ girişleri (1989-2013) ve ‘Gezi Parkı olayları’”, blog yazısı, <http://goo.gl/CM7UE>.
- Kibritçioğlu, Aykut (2013.06.16): “Dani Rodrik – Mehmet Şimşek arasındaki kişi başına GSYH tartışması”, *Twitter*, <http://goo.gl/WBIOF>.
- Özatatay, Fatih (2012.02.18): “Dünya büyüme oynaklığı liginde yerimiz”, *Radikal Gazetesi*, <http://goo.gl/zFe1r>.
- Özatatay, Fatih (2013.06.20): “Boş övünme”, *Radikal Gazetesi*, <http://goo.gl/HR40W>.
- Rodrik, Dani (2013.06.20): “How well did the Turkish economy do over the last decade?”, internet: <http://goo.gl/dsNs4>.
- Sachs, Jeffrey D. ve Felipe B. Larrain (1993): *Macroeconomics in the Global Economy*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, internet: <http://goo.gl/8XRgl>.
- Somçağ, Selim (2010.09.12): “Ekonomide büyük yalan”, *Son Dalga*, <http://goo.gl/ZA0Fo>.
- The Economist (2013.06.08): “The new young Turks”, internet: <http://goo.gl/2ik1H> (Vefa Tarhan’ın ilgili yorumu, 2013.06.11: <http://goo.gl/oaQ95>).
- The Economist (2013.06.15): “The Turkish economy: strong but vulnerable”, internet, <http://goo.gl/Lae3s> (Vefa Tarhan’ın ilgili yorumu, 2013.06.20: <http://goo.gl/aiZhF> veya <http://goo.gl/rx4aF>).
- Vestergaard, Jacob (2011.04): “The G20 and beyond towards effective global economic governance”, DIIS Report, Kopenhag, pdf: <http://goo.gl/mSbmw>.
- Yeldan, Erinç (2011.04.06): “‘Büyüme’ efsanesi”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://goo.gl/b9B0H>.
- Yeldan, Erinç (2013.03.27): “Büyüme sorunsalı”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://goo.gl/0aYwQ>.
- Yeldan, Erinç (2013.06.12): “Ekonomik mucize aldatmacası”, *Cumhuriyet Gazetesi*, <http://goo.gl/wUrCQ>.
- Yerdeniz, Sibel (2012.08.21): “Prof. Vefa Tarhan: ‘AKP ekonomi politikaları bir illüzyon gösterisi!’”, *T24*, <http://goo.gl/cv3MW>.